

Război, memorie și fantastic în romanul *În căutarea oii fantastice* de Haruki Murakami

Niadi-Corina CERNICA

Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava

niadi.cernica@gmail.com

Abstract: The paper is articulated through a series of arguments built around the plea for the need to identify the main role of warfare in shaping the narrative of the great Japanese writer, Haruki Murakami. The theme of war is changed into the trauma of war, to which the fantastic is added as a form of experiencing and surviving this trauma.

Keywords: *Haruki Murakami, war, trauma.*

Haruki Murakami, scriitor japonez născut în 1949, cunoscut prin bestselleruri internaționale, este, după părerea unor critici, purtătorul de cuvânt al unei noi generații, deopotrivă revoltată și fără un sens propriu, care își hrănește literatura din jazz, din opera lui F. Scott Fitzgerald, John Irving, Truman Capote și Raymond Carver, al căror traducător este. Însă mari romane ale lui Haruki Murakami ca *În căutarea oii fantastice* (1982), *La capătul lumii și în țara aspră a minunilor* (1985), *Cronica păsării-arc* (1994) sau *Kafka pe malul mării* (2002) au un puternic subiect fantastic, legat de traumele și obsesia istorică a celui de-al Doilea Război Mondial (mai puțin *La capătul lumii și în țara aspră a minunilor*). Tema fantastică reprezintă de fapt rezolvarea în imaginar a traumei istorice a războiului cu care Haruki Murakami nu se poate împăca – memoria războiului este la toate personajele sale trauma războiului. Imaginarul, fantasticul nu vindecă trauma, ci doar o proiectează în conștiința celorlalte personaje, care sunt urmărite, ca un coșmar, de acest fantastic (care nu este mirific, nu este fabulos, este dureros și chiar înfricoșător).

Evocările celui de-al Doilea Război Mondial sunt prezente constant mai ales în romanul *Cronica păsării-arc*, dar am ales, pentru relația fantastic-memorie-război romanul *În căutarea oii fantastice*.

Acest roman fantastic al lui Haruki Murakami nu conține evocări explicite ale războiului, memoria nu se manifestă prin discursul autorului sau personajelor ca în *Cronica păsării-arc*. Războiul nu este evocat; este pur și simplu prezent prin trimiteri continue la ani, evenimente sau statute ale personajelor. Războiul nu este în trecutul rememorat, este în trecutul prezent prin trimiteri la biografia personajelor sau la ani din viața lor. Tehnica scriitorului japonez nu este cea a evocării, ci a reamintirii. Cititorul își amintește de cel de-al Doilea Război Mondial fără ca episoade din război să fie evocate. Se creează astfel o legătură constantă, neexplicită, între Al Doilea Război Mondial și subiectul fantastic, între

război și entitatea negativă care stăpânește chiar personajele care au legături biografice cu războiul (fie sunt criminali de război, fie au lucrat la planuri agricole panasiatice atunci).

Pentru a evidenția însă această tehnică a reamintirii (dar nu a evocării) trebuie să povestim pe scurt romanul.

Personajul principal, agent publicitar, publică o fotografie care reprezintă o turmă de oi într-un peisaj muntos din nordul Japoniei. Amenințându-l cu distrugerea firmei de publicitate și cu răzbunări ulterioare, o persoană misterioasă, angajatul unui om politic japonez foarte influent, îl constrânge să plece în nordul Japoniei, în căutarea uneia dintre oile fotografiate, o oaie dintr-o rasă necunoscută, cu puteri supranaturale. Motivul este că acea oaie poate stăpâni o persoană, uneori zeci de ani de zile, aducându-i tot ce își dorește și o putere incredibilă, dar când îl părăsește, persoana stăpânită de oaie moare. Oaia fantastică și oaia din fotografie sunt identice ca înfățișare, iar omul politic japonez este pe moarte. Acest om este un fost criminal de război achitat, o persoană influentă înainte de război și în timpul războiului, ulterior foarte discretă, dar foarte puternică. El are legături cu un fost angajat, în timpul războiului, la Ministerul Agriculturii, care preconizase creșterea masivă a oilor în Japonia și în alte state asiatice, plan care a eșuat ulterior. Acest personaj este el însuși stăpânit de oaia fantastică, trăind însă în nordul Japoniei și lucrând încă la planurile sale. Personajul principal ajunge în nordul Japoniei la o cabană izolată în munți în care locuise un fost coleg (cel care îi trimisese fotografia cu turma de oi) și petrece toată iarna, izolat, în cabană. Aici este vizitat de fostul coleg, de Omul-Oaie, întâlniri trăite halucinant, fiecare putând fi sau nu mort, după care personajul principal, disperat, fuge și ajunge iarăși în lumea normală. Este, sau poate nu, deja stăpânit de oaia fantastică.

Pentru a înțelege impactul asupra cititorului japonez, adăugăm că oaia a fost adusă în Japonia după anul 1850; până atunci era necunoscută. Deși este un semn zodiacal în zodiacul asiatic, ea era asimilată de japonezi unui animal fantastic, de tipul dragonului. Acest lucru este precizat în roman.

Aparent, subiectul romanului *În căutarea oii fantastice* nu are legătură cu al Doilea Război Mondial, și nici nu are ca fundal războiul; acțiunea are loc la mulți ani după război. Dar biografiile personajelor stăpânite de Oaia fantastică sunt legate de război, iar luarea lor în stăpânire are loc în timpul războiului.

Oaia nu le creează capacități pe care nu le au, ci le sporește personalitatea și puterea. Oaia este puterea lor și zecii de ani în care îi stăpânește ei nu mor, în ciuda unor situații medicale disperate (faptul că unul dintre ei trăiește în ciuda unui chist imens pe creier este, medical, absurd).

Legătura dintre război și subiectul fantastic se face implicit: totul începe în timpul războiului, toți sunt participanți la război. Războiul nu este evocat, după cum am spus, ci reamintit. Legătura dintre subiectul fantastic și război, dintre entitatea malefică și participarea personajelor la război nu este prezentată. Această legătură o face cititorul: un animal trebuie aclimatizat în Japonia; unul dintre aceste animale are o putere malefică de a stăpâni oamenii; totul se întâmplă în timpul războiului, unor participanți la război: un criminal de război, clasa A, achitat, ulterior unul dintre cei mai puternici oameni din Japonia, și angajatul de la Ministerul Agriculturii, care face planul creșterii masive a oilor în Japonia, în timpul războiului.

În desfășurarea romanului se face referire constant la anii premergători războiului, la război, la statutul celor două personaje, sunt prezentate foarte lapidar anchete ale Armatei Americane, interogatorii, tortura privării de somn, fără a se evoca niciodată direct sau explicit evenimente din timpul celui de-al Doilea Război Mondial. Războiul este

reamintit cititorului, fără a se evoca episoade ale acestuia, ca în *Cronica păsării-arc*. Războiul nu este uitat și nici rememorat. E trauma vizibilă în tot romanul, în vieți, în amintiri.

Oaia fantastică, cu stea brună pe spate (semnul care se vede și în fotografie), creează o relație cu un om sau altul, îi mărește puterea, dar întotdeauna este malefică, iar persoana însăși aparține unei lumi ascunse, care stăpânește din umbră. Oaia este adusă în Japonia de război, ca un animal ciudat, asimilat fantasticului, chiar subiectul romanului este înfricoșător, cu elemente care nu sunt descifrate sau explicate.

Personajul principal este dizlocat din normalitate, aruncat într-o căutare progresiv ciudată, fără a găsi oaia, ci doar pe mesagerii ei, morți sau vii. Scurtele referiri la război sau la participanții la război se inserează în acest subiect, anunțând o lume anormală, în care, în fundal, apar ororile, crimele de război, ideologii naziste, planuri panasiatice absurde, fără evocări sau rememorări speciale.

Contextul narațiunii (personaje secundare, referiri, ani, povestiri, biografii, aluzii) este marcat de cel de-al Doilea Război Mondial, fără ca narațiunea însăși să aibă vreo legătură cu războiul, fără ca fantasticul să fie legat clar de amintirea războiului.

Psihologic, am spune că trauma războiului declanșează fantasticul, care nu vindecă însă, ci adâncește sentimentul de anormal, de bizar și înfiorător. Fantasticul indică trauma și cauza ei, fără a o atenua ci, dimpotrivă, adâncind-o.

Haruki Murakami este, pentru mine, unul dintre scriitorii japonezi de astăzi care a transformat tema războiului în trauma războiului, adăugându-i fantasticul ca formă a experienței și trăirii acestei traume. Asociind fantasticul temei războiului, Haruki Murakami creează un nou nivel de receptare a durerii și ororii, ca o cicatrice de neșters în sufletul personajelor sale.

BIBLIOGRAFIE

- Murakami, Haruki, 2011. *În căutarea oii fantastice*, traducere din limba japoneză și note de Andreea Sion, Iași, Editura Polirom.
- Murakami, Haruki, 2012. *La capătul lumii și în țara aspră a minunilor*, traducere din limba japoneză și note de Angela Hondru, Iași, Editura Polirom.
- Murakami, Haruki, 2013. *Kafka pe malul mării*, traducere din limba japoneză și note de Iuliana Oprina, Iași, Editura Polirom.
- Murakami, Haruki, 2014. *Cronica păsării-arc*, traducere din limba japoneză și note de Angela Hondru, Iași, Editura Polirom.